неться в житті. Що глибше ця впевненість закорінена у дитинстві, то стійкішою вона буде в майбутньому.

На думку Марії Монтессорі, ключовим у цьому процесі є створення середовища, що відповідає потребам дитини. Таке середовище не виникає саме собою — його мають створити дорослі: батьки вдома, фахівці в дитячих закладах і вчителі у школах. Воно має змінюватися відповідно до етапів розвитку дитини, бути гнучким і чутливим до її потреб.

Дорослі, які супроводжують дитину на її шляху — чи то вдома, чи то в навчальному або виховному середовищі, — є невіддільною частиною цього простору. Їхні дії, мова, жести мають величезне значення і повинні бути максимально зваженими.

Формування впевненості в собі — пріоритетне завдання, і поведінка дорослих може як допомогти цьому, так і зашкодити. Саме тому важливо глибоко осмислити, що ми можемо зробити, щоб підтримати дитину в цьому розвитку. Як батьки або вихователі ми всі прагнемо, щоб діти знали свої сильні сторони, вірили у свій потенціал і вміли використовувати його для створення щасливого життя. Ми хочемо, щоб вони не боялися нових починань і вірили в можливість утілити свої мрії.

Усі великі відкриття, всі значущі досягнення стали можливими лише тому, що їхні творці вірили в себе. Жодні труднощі не могли зупинити їх у прагненні втілити найсміливіші ідеї. Хіба не впевненість у собі дає людині силу йти вперед і створювати неймовірне?

РОЗДІЛ 1

Самостійність

Важливість самостійності

Розвиток самостійності з раннього віку — важливий крок до формування впевненості дитини в собі.

Що більше малюк усвідомлює свою здатність зробити щось самостійно, то впевненішим він почувається і менше залежить від оточення.

Натомість, коли батьки все роблять замість дитини, вона повністю залежить від них. У таких випадках, коли поруч немає дорослого, від якого вона звикла залежати, дитина почувається розгубленою, безпорадною та втрачає віру в себе.

Можливість досягати чогось самотужки наповнює дитину гордістю та формує позитивне уявлення про себе. Наприклад, можна побачити щиру радість в очах малюка, який починає самостійно ходити, або дитини, яка вперше сама вдягнулася.

Прагнення до самостійності — це глибинна потреба людини. Малюки самі вчаться ходити, говорити — без будь-яких інструкцій.

Діти таким чином поступово вчаться досягати успіху — і це робить їх щасливими, усміхненими й спокійними. А ось розчарування через невдачу, навпаки, викликає роздратування та дискомфорт.

Батьки часто вважають, що надмірна опіка — це турбота. Але тим самим вони позбавляють дитину радості власних досягнень. Успіх необхідний кожному, щоб формувати впевненість у собі та знаходити сили на нові спроби. **Той, хто отримує змогу самостійно виконувати завдання, відчуває величезне задоволення, яке мотивує до подальших дій.**

Якщо ж дитина позбавлена досвіду самостійного досягнення цілей, вона навряд чи ризикне робити щось нове. Вона зупиниться, бо будь-яка спроба викликатиме в неї страх невдачі.

Звісно, дорослі мають уважно стежити за дитиною, аби розуміти, на що вона спроможна. Не можна навмисно створювати ситуації, де дитина зазнає поразки. Це формує в неї негативне уявлення про себе, знижує впевненість і перешкоджає новим спробам.

На заняттях за підходом Монтессорі з раннього віку особлива увага приділяється діяльності, яку називають «практичне життя». Все влаштовано так, щоб діти могли виконувати якомога більше дій самостійно. Вони починають із простих вправ, як-от переливання води, потім переходять до завдань із використанням ложки, щоб навчитися самостійно їсти. Далі черга вправ із «догляду за навколишнім середовищем», коли діти вчаться прибирати класну кімнату, а також власний

простір. Наступні завдання мають на меті навчити їх догляду за собою: самостійно вдягатися (застібати гудзики, блискавки, зав'язувати шнурівки, застібати ремінці), мити руки, розчісуватися, витирати носа...

Є й спеціальні вправи, які ми називаємо «вправами ввічливості». Вони допомагають дитині почуватися впевнено в соціальному середовищі.

Мобілі та підвісні брязкальця

Іграшки, описані нижче, розміщують біля дитини із самого народження. Це означає, що розвиток самостійності починається з найперших моментів життя.

Існує чотири типи мобілів, які мають важливе значення в підході Монтессорі:
- мобіль «Гоббі»;
- мобіль «Мунарі»;
- мобіль із восьмигранниками;
- мобіль «Танцюристи».

Також рекомендується використовувати два типи підвісних брязкалець: дзвіночок і кільце, а ще м'ячик для хапання. фото 2*

Усі ці іграшки мають бути розміщені так, щоб дитина могла дотягнутися до них руками. Вони повинні висіти вище тулуба — для того аби, щойно дитина почне здійснювати мимовільні рухи, вона могла випадково зачепити іграшку. Це дає їй змогу (хай і підсвідомо)

* *Тут і далі — див. кол. вкладку.*

зрозуміти, що вона може щось змінювати у своєму оточенні, тобто рухати об'єкти над собою.

Згодом ці випадкові рухи поступово перетворюються на свідомі дії.

Мобілі та іграшки не мають механізму, що змушує їх обертатися, і не відтворюють мелодії. Їх приводить у рух сама дитина, що сприяє розвитку її самостійності. І це стає можливим уже з 6–7 тижнів!

У цей час можна побачити щиру радість малюка, коли він самостійно влучає по м'ячику або дзвіночку, змушуючи його зазвучати, не чекаючи, поки дорослий поверне ручку, щоб запустити мобіль.

Організація харчування

Починаючи приблизно з 15 місяців, коли дитина вже вміє ходити й упевнено користується обома руками, вона щиро прагне стати супутником дорослого й радіє з того, що може робити те саме, що й він.

На кухні дитині буде цікаво разом із дорослим готувати овочі для салату, супу чи закуски.

Таці

Ось кілька прикладів таць, які легко підготувати для самостійної роботи дитини. Вони повинні бути розташовані на рівні її зросту, щоб вона могла вільно з ними взаємодіяти. Також варто передбачити окреме місце, де малюк знайде всі необхідні інструменти для приго-

тування їжі разом із дорослими (форму для випікання, соковитискач тощо).

Оскільки дитина ще зовсім маленька, кожна таця має допомагати у виконанні лише одного завдання. Коли малюк освоїть запропоновану йому дію, можна показати нову. **В системі Монтессорі доведено, що для найкращого засвоєння важливо запроваджувати один рівень складності за раз.**

Презентація таці та завдання — надзвичайно важлива. Таця повинна бути привабливою для дитини, естетично оформленою, викликати бажання долучитися до запропонованої діяльності.

- Презентація дорослого має бути максимально простою і чіткою, з точними рухами й без зайвих слів. Дитині складно одночасно стежити за мовленням і за діями рук дорослого.
- Перш ніж показувати дитині нову діяльність, дорослий повинен кілька разів самостійно її відпрацювати. Це дасть йому змогу переконатися, що завдання доступне, добре скомпоноване на таці та цілком здійсненне для дитини.

Діяльність обов'язково має бути продемонстрована дорослим до того, як дитина візьметься за неї. Це допоможе уникнути ситуацій, коли завдання виконується неправильно, а результат викликає розчарування.

- Під час презентації дорослий повинен перебувати з боку провідної руки дитини — праворуч для правші й ліворуч для шульги (а якщо провідна рука ще не визначена, тоді праворуч).

- Усі дії виконуються зліва направо, що готує дитину до читання та письма. Така послідовність допомагає мозку запам'ятати правильний напрямок дії (для культур із письмом справа наліво, як-от арабська, порядок буде інший).
- Предмети слід брати «щипком» — великим, вказівним і середнім пальцями. Такий спосіб тримання розвиває чітку моторику пальців, що згодом дає змогу дитині легко й правильно тримати олівець та допомагає у розвитку каліграфії.

Таця «Миття овочів»

фото 3

Матеріали

На таці:

- маленька щітка для миття овочів;
- невеликі огірки;
- миска;
- рушник;
- раковина, розташована на рівні дитини, або звичайна раковина, до якої можна дістатися, ставши на підставку.

Презентація

- Запросіть дитину до раковини.
- Підготуйте овочі, миску та щітку на таці.
- Наповніть миску водою приблизно до половини.
- Покладіть огірок у миску.

- Утримуйте його недомінантною рукою.
- Домінантною рукою візьміть щітку й ретельно почистіть огірок.
- Запропонуйте дитині спробувати зробити це самостійно.

Якщо дитина почне розбризкувати воду, спокійно скажіть: «Вода має залишатися в раковині». Якщо малюк продовжує, повідомте, що час вимкнути воду. Реагуйте спокійно, з упевненістю, без роздратування.

ВАРТО ЗНАТИ

Дитині також можна запропонувати помити фрукти, наприклад, банани (через пестициди на шкірці).

Таця «Чищення овочів»

фото 4

Матеріали

На таці:

- овочечистка;
- огірок;
- дві маленькі тарілки (для очищеного та неочищеного огірка);
- мисочка для шкірки;
- маленька дощечка.

Після миття дитина переносить огірок до столу разом із тарілкою.